

DOKUMENTACJA POWYKONAWCZA

KOŚCIÓŁ PW. ŚW. JAKUBA W GDAŃSKU

**WYKONANIE IZOLACJI PRZECIWWILGOCIOWEJ POZIOMEJ MURÓW
KOŚCIOŁA (ETAP II)**

Autor prac konserwatorskich i dokumentacji:

mgr Tomasz Korzeniowski

Gdańsk 2024

SPIS TREŚCI

1. Obiekt	3
1.1. Nazwa obiektu, adres	3
1.2. Lokalizacja wraz z mapką sytuacyjną	3
1.3. Nazwa właściciela	3
1.4. Numer rejestru zabytków	3
1.5. Historia obiektu wraz z archiwalną ikonografią.....	4
2. Wykaz wcześniejszej dokumentacji na temat obiektu wraz z lokalizacją ich przechowywania	8
3. Prace prowadzone w ramach dotacji.....	9
3.1. Czas trwania prac	9
3.2. Wykonawca prac	9
3.3. Opis stanu zachowania wraz z częścią fotograficzną.....	9
3.4. Przebieg oraz faktycznie zrealizowany program prac z podaniem metod, materiałów i technik wykorzystanych podczas realizacji wraz z oznaczeniem graficznym zakresu prac	14
3.5. Dokumentacja fotograficzna z przebiegu prac.....	16
3.6. Dokumentacja fotograficzna obiektu po zakończeniu prac.....	30
4. Oświadczenie beneficjenta	42

1. Obiekt

1.1. Nazwa obiektu, adres

Kościół rzymskokatolicki pw. św. Jakuba, ul. Łagiewniki 63, 80-855 Gdańsk

1.2. Lokalizacja wraz z mapką sytuacyjną

Ilustracja 1. Lokalizacja działki nr 43 na współczesnym planie katastralnym w skali 1:500.
źródło: geogdansk.pl

Budynek jest zlokalizowany przy ul. Rajskiej 2 w Gdańsku, na działce ew. nr 204, obręb 090 (w północno-zachodniej części działki), z dostępem do drogi publicznej od strony południowo-zachodniej. Obiekt został wybudowany bezpośrednio nad kanałem Raduni.

1.3. Nazwa właściciela

Dom Zakonny Braci Mniejszych Kapucynów w Gdańsku
ul. Wałowa 28, 80-858 Gdańsk

1.4. Numer rejestru zabytków

Obiekt został wpisany do rejestru zabytków nieruchomych województwa pomorskiego decyzją z dnia 15.10.1973 r. pod numerem 658 (obecnie nr 777). Ponadto budynek znajduje się na terytorium miasta Gdańska, wpisanym do rejestru zabytków 11.10.1947 pod numerem 8 (obecnie nr 15) oraz na obszarze, który zarządzeniem prezydenta RP z dnia 8.09.1994 r. został uznany za Pomnik Historii (Gdańsk - miasto w zasięgu obwarowań XVII w.).

1.5. Historia obiektu wraz z archiwalną ikonografią

Początki kościoła pw. św. Jakuba wiążą się z działającą od XIV wieku w Gdańsku gildią szyprów. Pierwsza wzmianka na temat świątyni pochodzi z 1415 roku i dotyczy niewielkiej kaplicy, wzniesionej przy należącym do gildii szpitalu św. Jakuba, którego gdańscy marynarze wybrali na patrona. Kaplica stała na działce położonej przy Nowej Grobli (obecnie ul. Łagiewniki). Teren ten znajdował się wówczas na północnych peryferiach miasta przy fosie miejskiej, która biegła pod obecną ul. Heweliusza.

Na początku września 1433 roku pierwotna kaplica uległa zniszczeniu, splądrowana i spalona przez husytów. Na jej miejscu przystąpiono do budowy kolejnej świątyni, tym razem przylegającej ściśle do budynku szpitala. Proces odbudowy trwał dwa lata, a nową kaplicę konsekrowano w 1437 roku. Około 1475 roku do kaplicy dobudowano nawę, prawdopodobnie pełniącą rolę nowej hali szpitalnej. W takim kształcie kościół służył katolikom do połowy XVI wieku, kiedy to w wyniku reformacji przeszedł w ręce gminy luterańskiej, co wpłynęło na zmianę wystroju wnętrza i wyposażenia.

Na przestrzeni kolejnych wieków świątynia była jeszcze kilkakrotnie przebudowywana. W 1636 roku kościół spłonął od uderzenia pioruna. Odbudowę zakończono trzy lata później. Na początku XIX wieku obiekt był wykorzystywany w różnych celach, w tym jako stajnia i obóz jeniecki, ale w 1808 roku odzyskał funkcję sakralną. W 1815 roku wybuch w stojącej obok baszcie prochowej zniszczył szpital i poważnie uszkodził kościół. W wyniku wybuchu najbardziej ucierpiały więźba dachowa oraz hełm ukończonej w 1639 r. wieży kościoła. Ze względu na wysokie koszty odbudowy, fundacja św. Jakuba wydzierżawiła budynek Królewskiej Szkole Nawigacji i Bibliotece Miejskiej. Po odbudowie kościół podzielono między dzierżawców. Na potrzeby Szkoły Nawigacyjnej, która mieściła się w budynku kościoła do 1826 roku, pozbawioną hełmu wieżę zaadaptowano na punkt obserwacyjny. Kiedy Biblioteka Miejska przeniosła się do nowobudowanego nieopodal budynku, kościół zamieniono na Zachodniopruską Halę Przemysłową w Gdańsku. W 1860 roku przeprowadzono konserwację murów kościoła, a w 1881 na wieży osadzono hełm pozyskany z rozbiórki pobliskiej bramy św. Jakuba.

Na początku XX wieku budynek był wykorzystywany jako przestrzeń wystawiennicza, a w okresie I wojny światowej – szpital wojenny. W wyniku działań wojennych obiekt uległ stosunkowo niewielkim zniszczeniom. W 1946 roku został przejęty przez kapucynów, którzy rozpoczęli prace remontowe. Przeprowadzono wówczas m.in. remont dachu i usunięto wtórne podziały, ponownie adaptując budynek do potrzeb sakralnych. 13 czerwca 1948 roku miało miejsce jego ponowne poświęcenie i uroczyste otwarcie.

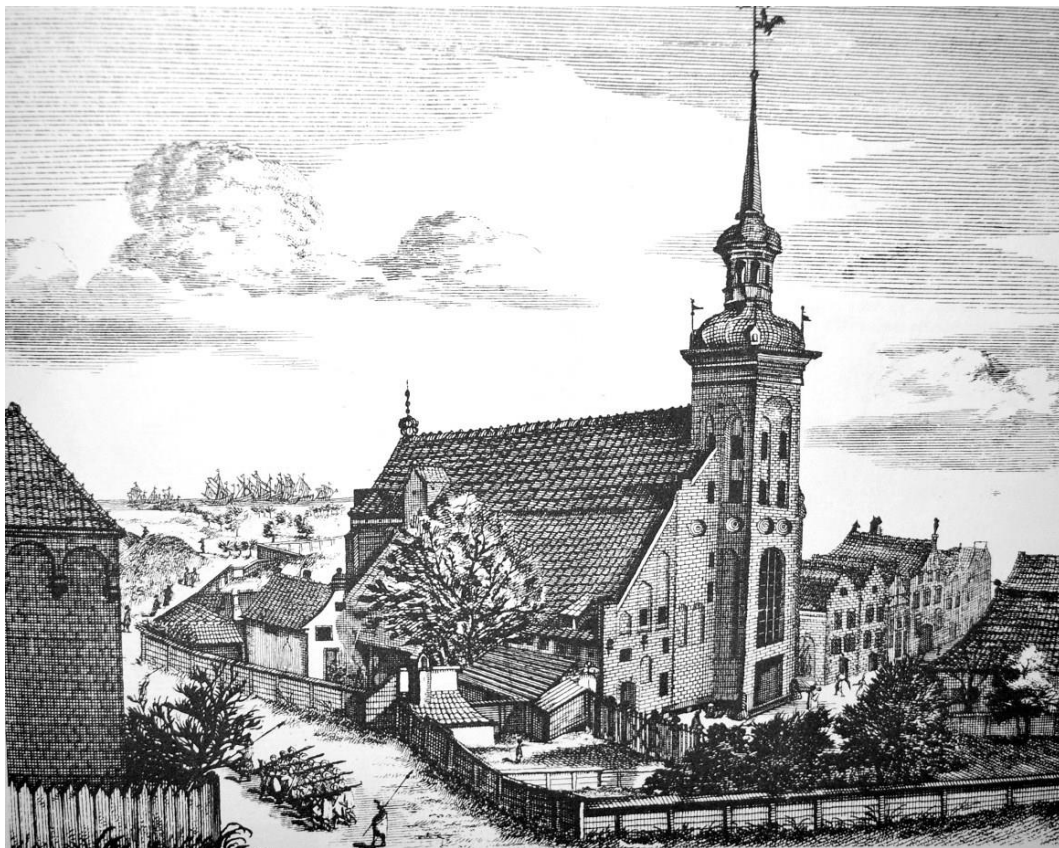
Kolejny remont kościoła został przeprowadzony w latach 1952-1960. Podczas remontu Zofia Baudouin de Courtenay wykonała malowidła ściennie w prezbiterium, które w wyniku prac konserwatorskich ukończonych w 1984 roku zostały mocno zniekształcone. W 2005 roku naprawiono grożący zawaleniem dach i oryginalny modrzewiowy strop belkowy z XVII wieku, a w 2007 roku przeprowadzono prace renowacyjne m.in. murów ceglanych, wieży i ściany zachodniej pod chórem. Obecnie świątynia, jako część Pomorskiej Drogi św. Jakuba, pozostaje ważnym miejscem pielgrzymkowym, a jej historia nierozdzielnie związana jest z losem gdańskich żeglarzy i burzliwymi dziejami miasta.

Opracowano na podstawie:

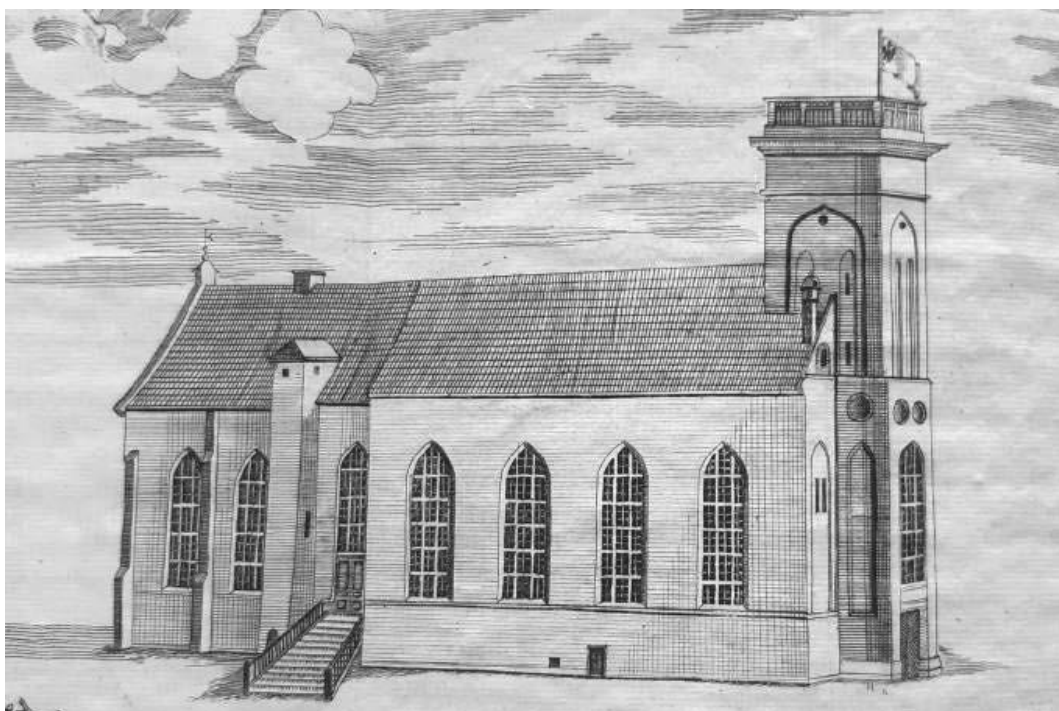
- Staręga, M. (2018). „Przekształcenia gdańskich obiektów zabytkowych w pierwszej połowie XIX w. w kontekście rodzącej się myśli konserwatorskiej”. *Porta Aurea*, (17), 62–93.
- Szarszewski, A., Piwek, A., Samół, P., Dargacz, J. i Darecka, K. (2019). *Ubodzy, chorzy, sieroty. Szpitale dawnego Gdańska w okresie średniowiecza i nowożytności*.
- Kopittke, R. (2015). Kościoły i szpitale Starego Miasta. Część II. W: *Gdańskie Miniatury. Szlakiem kościołów, szpitali i przytułków dawnego Gdańska*.
- Ośrodek Dokumentacji Zabytków w Warszawie. Karta ewidencyjna zabytków architektury i budownictwa: Nr 7243 Pomorskie. Maj 1985.

Ilustracja 2. Kościół św. Jakuba na planie sztokholmskim (w prawym górnym kwartale, przy fosie i wale obronnym), około 1600 r. [źródło: Gedanopedia]

*Ilustracja 3. kościół św. Jakuba na rycinie Petera Willera, 1687 r.
[źródło: Wikimedia Commons]*

*Ilustracja 4. Kościół św. Jakuba jako siedziba Królewskiej Szkoły Nawigacji, z broszury
autorstwa pierwszego dyrektora, Ludolfa Hermana Tobiesena, 1818 r. [źródło: Gedanopedia]*

Ilustracja 5. Kościół św. Jakuba około 1900 r., widok z ulicy Jakobsnegasse (obecnie zabudowana) [źródło: Gedanopedia]

Ilustracja 6. Kościół św. Jakuba około 1947, widok z ulicy św. Jakuba (dawniej Jakobsnegasse, obecnie zabudowana) [źródło: Gedanopedia]

2. Wykaz wcześniejszej dokumentacji na temat obiektu wraz z lokalizacją ich przechowywania

- *Projekt stabilizacji konstrukcyjnej dawnego kościoła szpitalnego – obecnie rektorskiego kapucynów pw. Św. Jakuba w Gdańsku poprzez rdzeniowe wzmocnianie murów wraz z poziomą izolacją przeciwwilgociową, T. Korzeniowski, B. Piotrowski, Gdańsk 2022.*

Miejsce przechowywania:

- Urząd Miasta Gdańska, ul. Nowe Ogrody 8/12, 80-803 Gdańsk
- Dom Zakonny Braci Mniejszych Kapucynów w Gdańsku, ul. Wałowa 28, 80-858 Gdańsk
- Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków, ul. Dyrekcyjna 2-4, 80-852 Gdańsk

3. Prace prowadzone w ramach dotacji

Prace zrealizowano dzięki dotacji Gminy Miasta Gdańska oraz Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

3.1. Czas trwania prac

Prace prowadzone były w okresie od 09.09.2024 do 18.10.2024 r.

3.2. Wykonawca prac

Firma Aurea Porta Konserwacja Zabytków Tomasz Korzeniowski
80-834 Gdańsk, ul. Św. Ducha 109/1

3.3. Opis stanu zachowania wraz z częścią fotograficzną

Przed podjęciem prac mury kościoła pw. św. Jakuba były silnie zawilgocone. Widoczne były ciemne plamy wilgoci na elewacji, głównie w strefie przyziemia. Podciągana kapilarnie woda była głównym czynnikiem destrukcyjnym, powodującym osłabienie murów i ich stopniowe niszczenie poprzez krystalizację soli pochodzących z gruntu oraz procesy zamarzania wody obecnej w murze. Woda, migrująca w głąb ścian poprzez pory, była także przyczyną odspajania się tynku, zwłaszcza po stronie północnej kościoła, obniżając w znacznym stopniu jego walory estetyczne. Długotrwałe zawilgocenie sprzyjało rozwojowi mchów, porostów oraz grzybów i pleśni, w wielu miejscach pojawiły się także mchy i porosty. W 2023 roku wykonano izolację przeciwwilgociową w przyziemiu zachodniej i północnej części korpusu kościoła. Prace te pozwoliły na zatrzymanie podciągania wilgoci w tych strefach, jednak problem nadal występował na pozostałych elewacjach – wschodniej i południowej. Przeprowadzenie prac było konieczne dla zachowania substancji zabytku.

Ilustracja 7. Kościół pw. św. Jakuba. Widok ogólny od południowego zachodu

Ilustracja 8. Kościół pw. św. Jakuba. Widok ogólny od północnego zachodu

Ilustracja 9. Skutki zawilgocenia murów w postaci odspajającego się tynku

Ilustracja 10. Skutki zawilgocenia

Ilustracja 11. Skutki zawilgocenia

Ilustracja 12. Skutki zawilgocenia

Ilustracja 13. Skutki zawilgocenia wewnątrz zabytku

3.4. Przebieg oraz faktycznie zrealizowany program prac z podaniem metod, materiałów i technik wykorzystanych podczas realizacji wraz z oznaczeniem graficznym zakresu prac

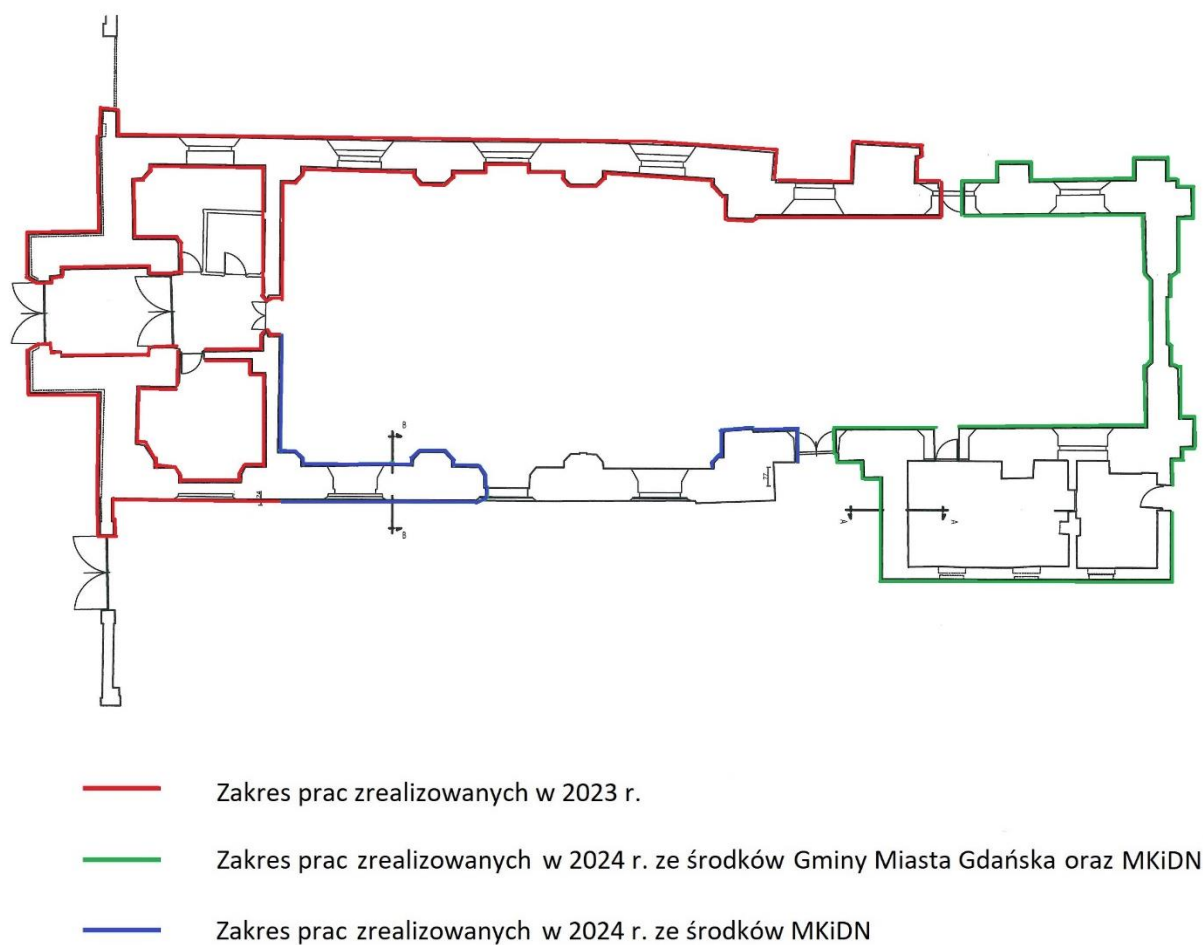
Prace konserwatorskie zrealizowano w oparciu o *Projekt stabilizacji konstrukcyjnej dawnego kościoła szpitalnego – obecnie rektorskiego kapucynów pw. Św. Jakuba w Gdańsku poprzez rdzeniowe wzmocnianie murów wraz z poziomą izolacją przeciwwilgociową*, T. Korzeniowski, B. Piotrowski, Gdańsk 2022, stanowiący podstawę decyzji nr ZN.SG.5142.1698.2022.ReKo z dnia 28.11.2022 r. oraz pozwolenia na budowę WUiA-VI.6740.503-1.2023.MK.191677 z dnia 19.05.2023 r.

Przeciwwilgociową izolację poziomą ścian fundamentowych w kościele pw. św. Jakuba wykonano metodą iniekcji żywicą poliuretanową. Do wykonania izolacji przeciwwilgociowej zastosowano żywicę poliuretanową WEBAC 1403P, tworzącą równomierną, wodoszczelną strukturę zamkniętą, o zwiększonej rozciągliwości i odporności na występujące w murze sole. Prace wykonano zgodnie z instrukcją techniczną producenta.

Pierwszy etap prac polegał na wykonaniu odwiertów pod iniektory o średnicy 1,5 cm rozmieszczone na dwóch poziomach, w odstępach 12-15 cm w układzie naprzemiennym. Maksymalna odległość pomiędzy poziomymi rzędami otworów wyniosła 8 cm. Większość otworów została wywiercona w fugach pomiędzy cegłami, tak aby do minimum ograniczyć ingerencję w historyczną substancję zabytku. Głębokość otworów sięgnęła 90% grubości muru, tj. ok. 1 m. Odwierty wykonano pod kątem 25-45° względem poziomu. Linia otworów została wyznaczona tak, aby strefa nasycenia murów żywicą znajdowała się na poziomie gruntu.

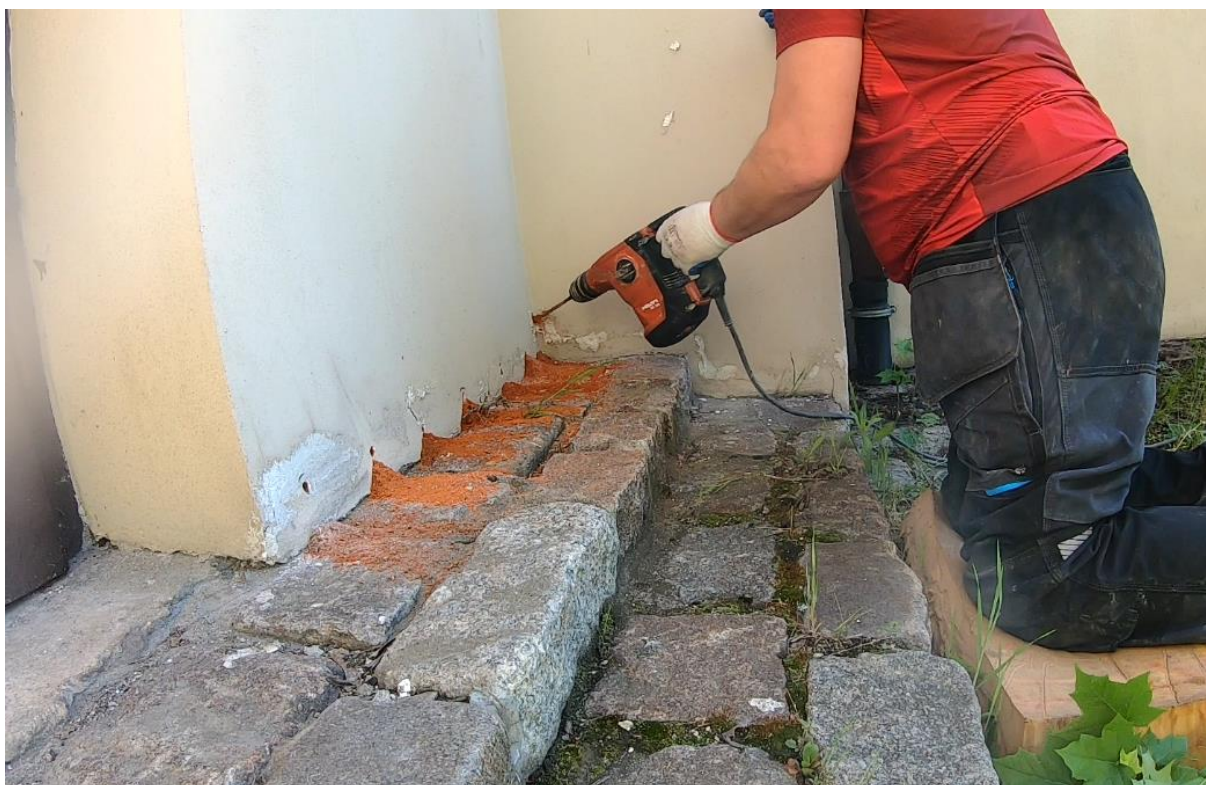
Następnie, po zamontowaniu w każdym otworze specjalnych zaworów (iniektorów), przystąpiono do iniekcji żywicą poliuretanową. Przed wprowadzeniem materiału iniekcyjnego otwory zostały zwilżone, aby oczyścić je z luźnego kruszywa, co dodatkowo zwiększyło skuteczność penetracji środka iniekcyjnego. Aplikację przeprowadzono pod wysokim ciśnieniem (ok. 50 atmosfer), zapewniając w ten sposób pełną penetrację muru na głębokość 90% jego grubości. Dowodem na wysycenie strefy iniekcji było pojawienie się iniektu w wypełnianym nim otworze. Po zakończeniu iniekcji iniektory zostały usunięte, a otwory zabezpieczone zaprawą wapienną. Reagując z wilgocią żywica poliuretanowa lekko pęcznieje i szczelnie wypełnia strukturę kapilarną zapraw i cegieł. W efekcie dochodzi do przerwania podciągania kapilarnego, co prowadzi do stopniowego osuszenia muru powyżej przepony.

Po zakończeniu prac zjawisko kapilarnego podciągania wody gruntowej zostało zahamowane, co przerwało proces niszczenia murów. W trakcie prac ograniczono do minimum ingerencję w zabytkową substancję budynku, jednocześnie zapewniając znaczące zmniejszenie niekorzystnego oddziaływania na nią czynników zewnętrznych.

Ilustracja 14. Izolacja przeciwwilgociowa pozioma – etap II. Zakres zrealizowanych prac

3.5. Dokumentacja fotograficzna z przebiegu prac

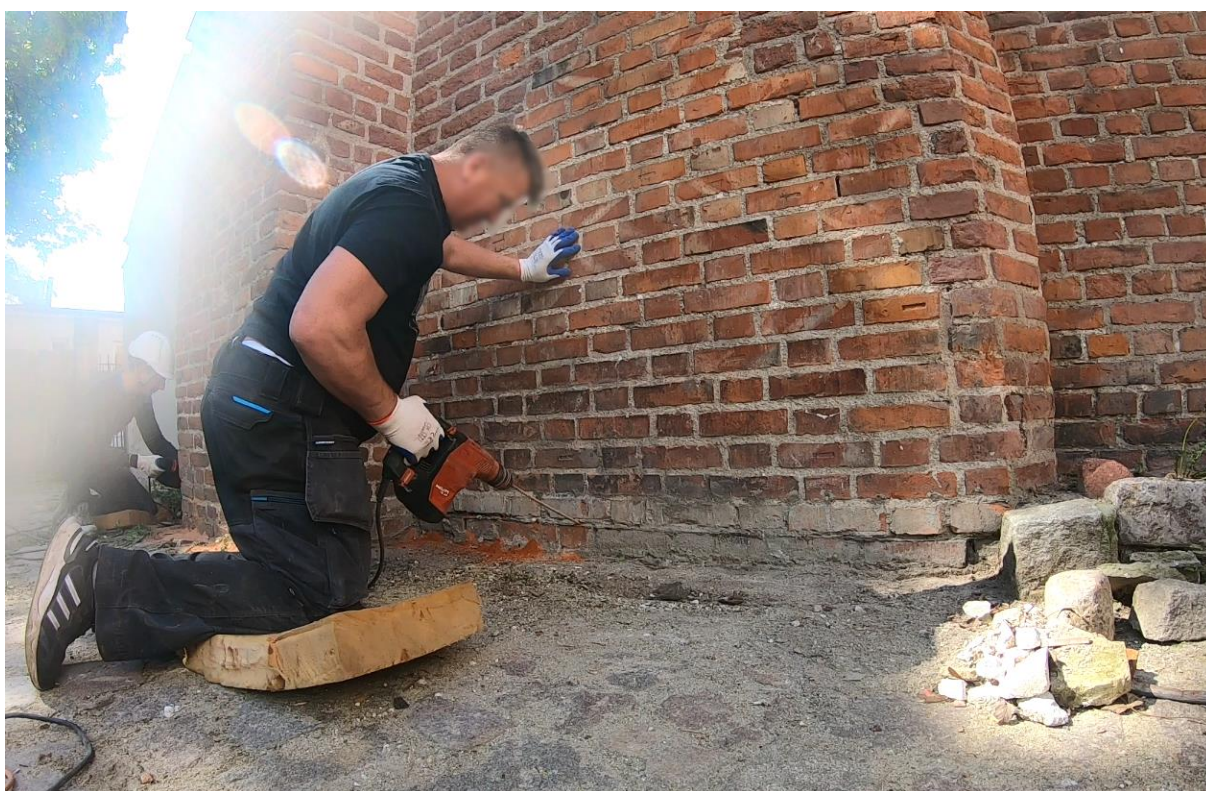
Ilustracja 15. Wykonywanie odwiertów pod iniektory

Ilustracja 16. Wykonywanie odwiertów pod iniektory

Ilustracja 17. Wykonywanie odwiertów pod iniektory

Ilustracja 18. Wykonywanie odwiertów pod iniektory

Ilustracja 19. Odwierty pod iniektory

Ilustracja 20. Odwierty pod iniektory

Ilustracja 21. Poglębianie otworów pod iniektory

Ilustracja 22. Poglębianie otworów pod iniektory

Ilustracja 23. Oczyszczanie otworów z materiałów luźnych

Ilustracja 24. Oczyszczanie otworów z materiałów luźnych

Ilustracja 25. Oczyszczanie otworów z materiałów luźnych

Ilustracja 26. Oczyszczanie otworów z materiałów luźnych

Ilustracja 27. Osadzanie iniektorów w odwiertach

Ilustracja 28. Osadzanie iniektorów w odwiertach

Ilustracja 29. Osadzanie iniektorów w odwiertach

Ilustracja 30. Zwilżanie otworów przed wprowadzeniem materiału iniekcyjnego

Ilustracja 31. Aplikacja środka iniekcyjnego

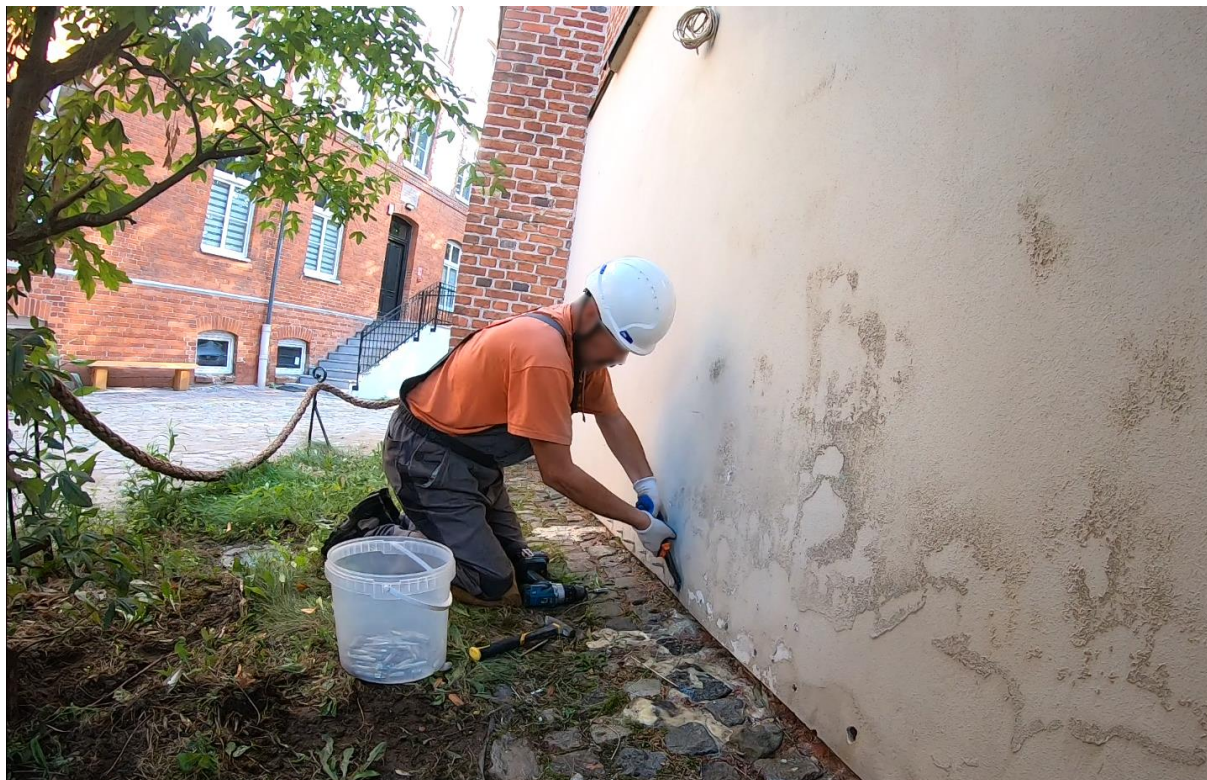
Ilustracja 32. Aplikacja środka iniekcyjnego

Ilustracja 33. Aplikacja środka iniekcyjnego

Ilustracja 34. Aplikacja środka iniekcyjnego

Ilustracja 35. Demontaż iniektorów

Ilustracja 36. Zabezpieczanie otworów zaprawą

Ilustracja 37. Zabezpieczanie otworów zaprawą

Ilustracja 38. Zabezpieczanie otworów zaprawą

Ilustracja 39. Zabezpieczanie otworów zaprawą

Ilustracja 40. Scalanie kolorystyczne po zasklepieniu otworów

Ilustracja 41. Scalanie kolorystyczne po zasklepieniu otworów

Ilustracja 42. Scalanie kolorystyczne po zasklepieniu otworów

3.6. Dokumentacja fotograficzna obiektu po zakończeniu prac

Ilustracja 43. Widok ogólny po zakończeniu prac

Ilustracja 44. Widok ogólny po zakończeniu prac

Ilustracja 45. Po zakończeniu prac

Ilustracja 46. Po zakończeniu prac

Ilustracja 47. Po zakończeniu prac

Ilustracja 48. Po zakończeniu prac

Ilustracja 49. Po zakończeniu prac

Ilustracja 50. Po zakończeniu prac

Ilustracja 51. Po zakończeniu prac

Ilustracja 52. Po zakończeniu prac

Ilustracja 53. Po zakończeniu prac

Ilustracja 54. Po zakończeniu prac

Ilustracja 55. Po zakończeniu prac

Ilustracja 56. Po zakończeniu prac

Ilustracja 57. Po zakończeniu prac

Ilustracja 58. Po zakończeniu prac

Ilustracja 59. Po zakończeniu prac

Ilustracja 60. Po zakończeniu prac

Ilustracja 61. Po zakończeniu prac

Ilustracja 62. Po zakończeniu prac

Ilustracja 63. Po zakończeniu prac

Ilustracja 64. Po zakończeniu prac

Ilustracja 65. Po zakończeniu prac

4. Oświadczenie beneficjenta